

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2023

A kutató neve NAGY PÁL	
A kutatás témája MAROSSZÉK ÉS MAROSVÁSÁRHELY CIGÁNYSÁGÁRA VONATKOZÓ KUTATÁS	
A kutatás helyszíne	
ország, város	Marosvásárhely
intézmény(ek)	Directia Mures a Arhivelor Nationale (Román Nemzeti Levéltár Maros Megyei Igazgatósága)
A kutatás ideje 2023. május 2-31., szeptember 4-28.	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
<i>Fond familial Bereczki de Torba/Torbai (torboszlói) Bereczki család, 1607-1913, Fond 158. (Inventar 296.)</i> Négy irat cigány jobbágyokról. A további iratok nagy része zálog-, adásvételi-, vagy csereszerződés, valamint tanúvallomások tulajdonjogi vitákban és örökösödési ügyekben, hasonlókból származó jelentések és határozatok.	
<i>Fond familial Toldalagi de Nagyercse/Nagyercsei Toldalagi család, 1334-1886, Fond 98. (Inventar 469.)</i> I. Documente privind familia Toldalagi/Általános családi iratok, II. Documente privind activitatea lui Toldalagi Francisc, III. Documente privind activitatea lui Toldalagi Victor, IV. Manuscrise (societate istorice și juridice) Iratleltárak, nemesítési okiratok, királyi rendeletek jegyzéke, katonai ügyek, genealógiai táblák, kiváltságlevelek jegyzéke, erdélyi konzisztórium jegyzőkönyvek, erdélyi tisztviselők fizetési jegyzéke, adóbevételek kimutatásai, református templomok katolikusok általi erőszakos elfoglalása, jelentések allodiális birtokokról, kúriákról és birtokhatárokról, birtokpercek, öröklési és vagyonmegosztási iratok, javak összeírásai, jobbágytelkek kimutatásai, országgyűlési cikkelyek kivonatai, uralkodói és guberniumi leiratok, feljegyzések bortermelésről, feljegyzések a gyümölcsfák metszéséről, személyes levelezések lajstromai, pénzügyi nyilvántartások, gabonaszállítások naplója, a Praxis Criminalis IV-V. része, jogi kéziratok, Ürményi József, Benkő József és Cserei Mihály munkái, a De origine civitatis Claudiopolis című kézirat, Toldalagiak vitája Koronka	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

helységgel.

Cigányokra vonatkozó adatok az örökösödések és birtokosztályok nyomán készült birtokfelmérésekben, főként a mezősegi és Nyárád-menti falvakban.

Fond familial Teleki de Szék/Széki Teleki család, 1223-1879, Fond 97. (Inventar 158.)

Documentelor la: domeniul din Alamor pe Anni 1674-1858 (Az alamori uradalom iratai), Documentelor din seria vari pe anii 1503-1866, Conscriptii de posesiuni 1740-1828. (Vegyes iratok, birtokösszeírások)

Jelentések az alamori birtokról, vagyonmegosztások, birtokperek, adósságok iratai, végrendeletek, iratjegyzékek, javak átruházásának iratai, a teljes alamori határ vázlatrajza, alamori szőlők, alamori házépítés terve, jobbágytelkek összeírása, legeltetési területek felülvizsgálata, a jobbágyi szolgáltatások új rendszere miatti konfliktusok, italárulási viták, alamori kismesek szántóinak összeírása és tizede, ügyvédvalló levelek, földesúri kereskedelem levelezése, zálogügyletek, becsülevelek, kimutatás az alamori terméstről, a betakarításból származó bevételek, építkezések és javaítások, alamori allodiális földek, kismesek megfosztása szabadságuktól, adománylevelek, anyakönyvek, szerződések, tilalmas legeltetés, uradalmi jövedelmek kimutatásai, tanúkihallgatások birtokvitákban, helységenkénti birtokösszeírások, örökösödési ügyek, pereskedés erdők kivágása miatt, a Maros folyó kiáradásának megakadályozása, egy nemesi birtok konyhájának ellátására történt vásárlások listája, iratmásolatok a kolozsmonostori konventtől, jobbágyok kérelemlevelei, adásvételi szerződések, elszámolások, szőlőmunkálatok leírása, idézések, méneslovak jegyzéke, erőszakkal fogvatartott fiú, genealógiai összeállítások, allodiális erdők írtása, közbirtokossági ügyek, Teleki Lajos nekrológja, Teleki Sámuel gyűjteményének leltára.

Cigányokra vonatkozó adatok az alamori uradalom összeírásaiban, valamint az örökösödések és vagyonmegosztások nyomán készült birtokfelmérésekben.

Fond Primaria municipiului Tirgu-Mures/Marosvásárhely polgármestere, 1470-1968, Tabele de impunere 1611-1860, Fond 9. (Inventar 116). (Adókiivetési összeírások)

A marosvásárhelyi adózók név szerinti kimutatásai társadalmi kategóriák szerint. A 18. század közepétől minden évben szerepelnek a cigányok is, a 19. század elejétől várorészenként (plateák).

A kutatás módszere

Az interneten is elérhető fondjegyzékből előre kiválasztottam az átnézni tervezett fondokat. Ebben döntő szerepe volt a korábban Marosvásárhelyen végzett kutatásom tapasztalatainak, illetve az elmúlt évtizedekben a Kárpát-medence cigány népessége múltjára irányuló kutatásaimban szerzett tudásomnak. A helyszínen a fondokat a kutatóteremben használt kéziratos fondjegyzékkel vettem össze, amit az adott fondokhoz tartozó leltárkönyvek (inventárok) kiválasztása követett (az inventárok az interneten nem érhetők el). Az adott fondok leltárkönyveiből kiválasztottam a cigányokra vonatkozó iratokat. A leltárkönyvek csak a direkt cigányokról szóló iratokat tüntetik fel, ez azonban rendkívül kevés. Ezen a ponton különös jelentősége van a korábbi tapasztalatnak, annak a tudásnak, hogy mely iratfajtákban számíthatunk cigányokra vonatkozó adatokra. A leltárkönyvek átnézése után a

kutatás szerkezete: a direkt cigányokra vonatkozó leltári tételek átnézése és jegyzetelése, a cigányokról közvetett adatokat tartalmazó általánosabb források átnézése és jegyzetelése (birtokfelmérések, adóösszeírások pl.). Ezt követően a cigányokra vonatkozó iratokat-adatokat tartalmazó fond vagy annak részegysége egyéb iratainak átforgatással való átnézése és jegyzékelése. A jegyzékeket a MNL-nak küldött beszámolóhoz csatoltam. A jelzett módszertani problémára példaként említhető a Toldalagi család levéltára. Annak leltárkönyvében egyetlen tételt sem találunk, amely cigányokra vonatkozna. A birtokaik felméréseiben azonban egy-egy helység más lakosaival együtt a cigányok is szerepelnek, ha élnek az adott helyen (l. fentebb a találatok ismertetésénél).
A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.) A cigányokra vonatkozó adatok egy része feldolgozva az „Erdély népessége a 18. század második felében” c. tanulmányban, Korall társadalomtörténeti folyóirat, 2023. 24. évf. 92. sz. 20-51. A további feldolgozást a „Magyarország és Erdély cigány népessége a 18-19. században”, a Kriterionnál kiadni tervezett kötetben végzem el. A cigányokra irányuló kutatást folytatni szeretném a pályázatomban megjelölt céllal: kismonográfia írása a marosszéki és marosvásárhelyi cigányok történetéről. A hungarica-eredmények megismertetését konferencián és a Lymbus folyóiratban remélem.
A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat) A levéltár hétfőtől csütörtökig 9-12 h között van nyitva. Ez rendkívül rövid idő, amit nehezít, hogy a kutatótermi helyeket limitálják, ottani szakzsargonnal „programálják”. Célszerű a kutatást már előzetesen lehetőség szerint minél jobban megtervezni, illetve a helyszínen az iratok (vagy kötetek) kikérését minél racionálisabban felépíteni. A kutatás megkezdése előtt legalább két héttel jelentkezünk be a levéltár weboldalán található címen, hogy helyet kapjunk a kutatóteremben.

Kelt: Miskolc, 2023. október 14.

Nagy Tibor

kutató aláírása